

Wopera Zsuzsa: A gyermek szokásos tartózkodási helye és a jogellenes elvitel, visszatartás összefüggései a legújabb európai bírósági joggyakorlatban*

Bevezetés

A statisztikák szerint kb. 15 millió olyan EU állampolgár van, aki nem saját származási országában él, vagy egyéb családi kapcsolata miatt érinthetik a határon átnyúló ügyekben irányadó uniós szabályok, ezért különösen fontos, hogy az Amszterdami Szerződés hatálybalépése óta elfogadott rendeletek megfelelően működjenek, széles körben jól kerüljenek alkalmazásra és a felülvizsgálatuk során figyelembe vegyék a tagállami bíróságok tapasztalatait, a tudomány megállapításait az egyes normák hiányosságaira, működési zavaraira vonatkozóan.

2014-ben nagyobb lendületet kapott a határon átnyúló családjogi jogviták szabályozását elsőként célba vevő 2201/2003/EK rendelet, az új Brüsszel II. rendelet¹ hatékonyságának felülvizsgálata,² és az ennek tárgyában tartott szakmai konferenciák, ill. a Központi Hatóságok ülései is a rendelet alkalmazásával kapcsolatos problémákat vitatták meg. Ezek elsődleges célja, hogy a rendelet felülvizsgálata során, mely 2015-ben megkezdődik,³ elősegítsék a rendelet könnyebb alkalmazhatóságát, az együttműködés jobb biztosítását, és ezzel megkönnyítsék az alapvető jogok érvényesülését.

Az elmúlt években megjelent tanulmányaimban kifejtettem álláspontomat számos olyan jogalkalmazási, jogértelmezési problémával összefüggésben, amelyek a határon átnyúló családjogi ügyek gyakorlatában a legnehezebben megválaszolható értelmezési kérdéseket vetik fel. Ezek főként a rendeletek tárgyi, személyi hatályával, kapcsolóelvével: a szokásos tartózkodási hellyel, ill. az állampolgársággal, az ideiglenes és védelmi intézkedések gyakorlatával, ill. a rendeletek univerzális hatályával, egyetemes alkalmazásával, közrendi vonatkozásokkal voltak összefüggésben.

Az Európai Unió Bírósága legfrissebb joggyakorlatának megállapításaiból azonban világosan kiderül, hogy olyan rendelkezések, amelyekről azt gondoltuk, hogy az uniós joggyakorlat mellett a hágai joggyakorlat is megfelelő támpontokat szolgáltatott azok megfelelő értelmezéséhez, további vizsgálódást, és fontos összefüggések feltárását igénylik.

Az Európai Bíróság 2014 végén és 2015 elején három olyan ügyben⁴ is ítéletet hozott, ahol az új Brüsszel II. rendelet alkalmazása szempontjából a gyermek szokásos tartózkodási helye és a jogellenes elvitel, ill. visszatartás kapcsolatának értelmezése került fókuszba.

Jelen tanulmány keretei között e legutóbbi joggyakorlat legfontosabb megállapításait foglalom össze egy ügy elemzése kapcsán, mely jól példázza, hogy még mindig a jogellenes elviteli, visszatartási ügyek értelmezése jelenti a legnagyobb kihívást a tagállami bíróságok számára.

* Jelen tanulmány az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj keretei között készült.

¹ A Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL 2003. 12.23.

² A Bizottság jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet alkalmazásáról COM (2014) 225.

³ Lásd erről bővebben: Call for expressions of interest for the establishment of a list of experts to assist the Commission in the preparation of the legislative proposal for a revision of the Brussels IIa Regulation <https://e-justice.europa.eu/sitenewsshow.do?plang=hu&newsId=107>

⁴ A Bíróság C-436/13. sz. ügyben E. és B. között folyamatban lévő eljárásban 2014. október 1-jén hozott ítélete. A Bíróság C-376/14. PPU. sz. ügyben C. és M. között folyamatban lévő eljárásban 2014. október 9-én hozott ítélete és a Bíróság C-498/14. PPU sz. ügyben David Bradbrooke és Anna Aleksandrowicz között folyamatban lévő eljárásban 2015. január 9-én hozott ítélete

A bemutatásra kerülő európai bírósági ítélet elemzéséből az is kiderül, hogy – álláspontom szerint – az Bíróság számára is nehézséget jelentett az ügy tényállásának, és a folyamatban lévő eljárások összefüggéseinek megfelelő feltárása, és értelmezése, ami abból is látszik, hogy a Bíróság lényegében nyitva hagyta, és a tagállami bíróságra bízta annak, az ügy eldöntése szempontjából kardinális kérdésnek a megítélését, ami az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésére adott alapot.

1. A C és M ügy (C-376/14. PPU. sz. ügy)

Az Európai Bíróság elé került ügy⁵ abból a szempontból kiemelkedő jelentőségű, mert rávilágít arra, hogy egy tagállami bíróság előtt, a felek családjogi jogvitájában folyamatban levő eljárás során, a szülői felügyeleti jog tárgyában hozott döntés megváltozása hogyan hathat ki annak a gyermeknek (és másodlagosan a vele együtt élő szülő) a helyzetére, akinek a mindenek felett álló érdekének a biztosítása az uniós jogalkotó legfőbb célkitűzése volt az új Brüsszel II. rendelet (továbbiakban: Rendelet) megalkotásakor.

1.1. Az ügy tényállása

A francia állampolgárságú C (az apa) és a brit állampolgárságú M (az anya) 2008. május 24-én Franciaországban kötött házasságot. Kapcsolatukból Franciaországban, 2008. július 14-én gyermek született. Mivel a szülők kapcsolata gyorsan megromlott, M. 2008. november 17-én a házasság felbontása iránti kérelmet nyújtott be.

A házastársak házasságának felbontását a tribunal de grande instance d'Angoulême (angoulême-i elsőfokú bíróság) 2012. április 2-i ítéletével mondta ki 2009. április 7-i hatállyal. Meghatározta, hogy a gyermek feletti szülői felügyeletet a két szülő együttesen gyakorolja és rögzítette, hogy a gyermek szokásos tartózkodási helye 2012. július 7-től az anyánál lesz, és a felek közötti egyezség hiányának esetére rendezte az apát megillető láthatási jogot és lakhatási jogot, a gyakorlás különböző módjait előírva aszerint, hogy az anya vagy Franciaországban telepedik le, vagy elhagyja Franciaország területét, és Írországra költözik. Ezen ítélet rendelkezett arról, hogy az anyának jogában áll „tartózkodási helyét Írországra áthelyezni”, és rendelkező részében döntött arra vonatkozóan, hogy az ítélet „a gyermekekre vonatkozó rendelkezései előzetesen végrehajthatóak”.

2012. április 23-án az apa ezen ítélettel szemben fellebbezést nyújtott be, amely fellebbezést a gyermekekre vonatkozó, illetve az őt egy bizonyos összeg M. részére, a közös tulajdon őt megillető hányadának előlege címén történő megfizetésére kötelező intézkedésekre korlátozta. 2012. július 5-én a bordeaux-i fellebbviteli bíróság elnöke elutasította az ítélet előzetesen végrehajthatóvá nyilvánításának tárgyában a végrehajtás felfüggesztése iránti kérelmét.

Az anya 2012. július 12-én M. a gyermekkel Írországra költözött, ahol azóta is élnek.

Az apa által előterjesztett fellebbezés tárgyában döntő cour d'appel de Bordeaux 2013. március 5-én hozott ítéletével a hatályon kívül helyezte a 2012. április 2-i ítéletet, és a gyermek tartózkodási helyéül az apa lakóhelyét jelölte ki, továbbá rendelkezett az anyát megillető láthatási és lakhatási jogról.

Az apa emellett egy további eljárást kezdeményezett a niort-i elsőfokú bíróság előtt, annak érdekében, hogy a bíróság a szülői felügyeletet kizárólagosan rá ruházza át, rendelje el, hogy az anya a gyermeket pénzbírság terhe mellett vigye vissza lakóhelyére, valamint tiltsa meg a

⁵ A Bíróság 2014. október 9-én C-376/14. sz. PPU ügyben kihirdetett ítélete C és M között folyamatban lévő eljárásban.

gyermek Franciaországból, az apa engedélye nélkül történő kilépését. 2013. július 10-én a tribunal de grande instance de Niort családjogi ügyekben eljáró bírāja helyt adott C. kérelmeinek.

Az apa 2013. május 29-én C. a High Courthoz fordult, hogy e bíróság az 1980. évi Hágai Egyezmény 12. cikke, a rendelet 10. és 11. cikke alapján rendelje el a gyermek Franciaországba történő visszavitelét, és állapítsa meg, hogy az anya a gyermeket jogellenesen tartotta vissza Írországból.

2013. augusztus 13-án hozott ítéletével a High Court elutasította e kérelmeket, megállapítva lényegében azt, hogy a gyermek Írországból történő elvitele jogszerű volt, minthogy arra egy francia bíróság ezen elvített engedélyező ítélete alapján került sor.

A további fellebbezésekre tekintettel a Supreme Court úgy határozott, hogy 2014. július 31-én felfüggeszti az eljárást, és az alábbi kérdéseket terjeszti a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra:

- 1) A gyermek feletti felügyelettel összefüggő franciaországi peres eljárások kizárják-e, hogy az ügy körülményei között a gyermek szokásos tartózkodási helye Írországból legyen?
- 2) Fennmarad-e az apa vagy a francia bíróságok gyermek feletti felügyeleti joga, ami jogellenessé teszi a gyermek Írországból történő visszatartását?
- 3) Vizsgálhatják-e az ír bíróságok a gyermek szokásos tartózkodási helyének kérdésénél olyan körülmények között, hogy a gyermek 2012 júliusa óta Írországból tartózkodik, amely időpontban az Írországból történt elvitele nem minősült a francia jog megsértésének?

1.2. Az ügyben releváns kérdések, és válaszok

Az ügyben tehát abban kellett állást foglalni az Unió Bíróságának, hogy abban az esetben, ha egy elsőfokú nem jogerős, de előzetesen végrehajthatónak nyilvánított határozat alapján a szülői felügyeleti jog gyakorlásával felruházott szülő jogszerűen áthelyezi a saját és gyermeke tartózkodási helyét, a gyermek addigi szokásos tartózkodási helyétől eltérő államba, megvalósítja-e jogellenes visszatartást, ha utóbb, az ennek alapjául szolgáló határozatot az ügyben másodfokon eljáró bíróság megváltoztatja, és a gyermek tartózkodási helyéül a másik szülő lakhelyét jelöli ki. Egyáltalán az ügy tényállási elemei olyanok-e, amelyek lehetővé teszik a Rendelet szerinti jogellenes visszatartás megvalósítását?

1. Volt-e joghatósága a házastársak házasságát felbontó bíróságnak a gyermekkel kapcsolatos szülői felelősség tárgyában dönteni?

Vitán felüli, hogy a 2008 júliusában született gyermek szokásos tartózkodási helye a házassági bontóper kezdeményezésekor 2012-ben Franciaországban volt a házassági bontóperre illetékes bírósághoz fordulás időpontjában, következésképpen, így a Rendelet 8. cikkének megfelelően e bíróságok rendelkeztek joghatósággal a szülői felelősségre vonatkozó kérdésekben.

2. Jogellenes volt-e a gyermek elvitele, fennállnak-e jogellenes elvitel, visszatartás Rendeletben, ill. a hágai gyermekelviteli egyezményben rögzített feltételei?

Az anya a gyermeket Franciaországból Írországra jogszerűen vitte el 2012. július 12-én, mert a 2012. április 2-i ítélet a gyermek szokásos tartózkodási helyéül az anya lakóhelyét jelölte ki, és engedélyezte az anya számára, hogy „tartózkodási helyét Írországra helyezze át”.

Ez az ítélet nem emelkedett jogerőre, mert fellebbezéssel megtámadható volt, ám a gyermekekre vonatkozó rendelkezései előzetesen végrehajthatók voltak, ezt, az ennek a tárgyában hozott másodfokú döntés sem változtatta meg.

Ezt az ítéletet a gyermek Írországra történő jogszerű elvitele után mintegy kilenc hónappal hatályon kívül helyezte a cour d'appel de Bordeaux 2013. március 5-ítélete, amely a gyermek tartózkodási helyéül Franciaországban élő apja lakóhelyét jelölte ki.

A gyermek több mint 8 hónapig jogszerűen tartózkodott az anyjával Írországra.

3. Vizsgálhatók-e a gyermek szokásos tartózkodási helyének megalapozásához szükséges feltételek abban a nyolc hónapos időszakban, amikor az anyjával jogszerűen tartózkodott a gyermek Írországra? E kérdés megválaszolása szorosan összefügg a jogellenes elvitel, visszatartás megítélésével, ezért onnan közelítjük meg.

Az ír bíróság érvelése szerint a gyermek szokásos tartózkodási helye nem az apa által az ítélettel szemben benyújtott fellebbezés tényének függvénye, és hogy az előtte folyamatban lévő jogvita megoldása alapvetően ténybeli értékeléstől függ, mivel a „szokásos tartózkodási hely” fogalmának egyetlen elemével sem ellentétes annak megváltoztatása, és a Rendelet egyébként számításba veszi azt a helyzetet, amikor a szokásos tartózkodási hely megváltoztatására sor kerül. A tényállási elemekre tekintettel a High Court úgy ítélte meg, hogy a gyermek szokásos tartózkodási helye Írországra van, amióta anyja a letelepedés szándékával őt ebbe a tagállamba vitte.⁶

Az apa fellebbezésében arra hivatkozott, hogy az a körülmény, hogy a gyermek Írországra való elvitele jogszerű volt, nem jelenti azt, hogy szokásos tartózkodási helye megváltozott volna, hogy a jogszerű elvitel nem zárja ki a jogellenes visszatartást, hogy a 2012. április 2-i ítélet ideiglenesen végrehajtható, mivel az ezen ítélettel szembeni fellebbezés elbírálása folyamatban van.⁷

Az Európai Bíróság helyesen állapította meg, hogy a Rendelet 2. cikkének 11. pontja értelmében vett jogellenes elvitel vagy visszatartás megvalósulásának feltétele az, hogy a gyermek közvetlenül elvitelét vagy visszatartását megelőzően a származási tagállamban rendelkezzen szokásos tartózkodási hellyel, valamint hogy az e tagállamban biztosított felügyeleti jog megsértése következzen be.⁸

A Bíróság megállapította, hogy a gyermek „szokásos tartózkodási helye” rendelet 2. cikkének 11. pontjában és 11. cikkében szereplő fogalmának tartalma nem térhet el az „A” felperes ügyben,⁹ ill. a Barbara Mercredi ügyben¹⁰ hozott ítéletekben a rendelet 8. és 10. cikkével kapcsolatban megállapított tartalomtól.¹¹

⁶ A Bíróság C-376/14. PPU. sz. ügyben C. és M. között folyamatban lévő eljárásban 2014. október 9-én hozott ítélete 27. pont.

⁷ A Bíróság C-376/14. PPU. sz. ügyben C. és M. között folyamatban lévő eljárásban 2014. október 9-én hozott ítélete 28. pont.

⁸ A Bíróság C-376/14. PPU. sz. ügyben C. és M. között folyamatban lévő eljárásban 2014. október 9-én hozott ítélete 47. pont.

⁹ A Bíróság 2009. április 2-i ítélete „A” által indított eljárásban (C-523/07. sz. ügy). EBHT 2009 I-02805.

¹⁰ Barbara Mercredi kontra Richard Chaffe C-497/10. PPU. sz. ügyben 2010. december 22-én hozott ítélet. EBHT 2010 I-14309.

¹¹ A Bíróság C-376/14. PPU. sz. ügyben C. és M. között folyamatban lévő eljárásban 2014. október 9-én hozott ítélete 54. pont.

Ebből a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy különösen a gyermek azon tagállamban való tartózkodása indokainak, ahová őt vitték, valamint az őt odavivő szülő szándékának vizsgálata során az alapügy körülményeihez hasonló körülmények között tekintetbe kell venni azt a tényt, hogy az elvitelt engedélyező bírósági határozat ideiglenesen (helyesen: előzetesen) végrehajtható volt, és hogy az ellen fellebbezést nyújtottak be.

E tényezők ugyanis nem támasztják alá a gyermek szokásos tartózkodási helye áthelyezésének megállapítását, mivel az említett határozat ideiglenes jellegű volt (helyesen: elsőfokú, de az érintett részben előzetesen végrehajtható – szerző megjegyzése), és e szülő az elvitel időpontjában nem lehetett biztos abban, hogy az e tagállamban való tartózkodás nem ideiglenes lesz.¹²

A Bíróság álláspontja szerint az a körülmény, hogy a gyermek szokásos tartózkodási helye az elsőfokú ítélet meghozatalát követően, a fellebbviteli eljárás ideje alatt megváltozhatott, és hogy ezt a változást adott esetben megállapítja az a bíróság, amelyhez az 1980. évi Hágai Egyezmény és a rendelet 11. cikke alapján visszavitel iránti kérelemmel fordultak, nem tekinthető olyan tényezőnek, amelyre az a szülő, aki a gyermeket a felügyeleti jog megsértésével visszatartja, hivatkozhatna a jogellenes magatartása által előidézett tényhelyzet fenntartása céljából, továbbá a szülői felelősség gyakorlásáról a származási tagállamban hozott olyan határozat végrehajtásának megakadályozása céljából, amely az adott tagállamban végrehajtható, és amelyet közöltek vagy kézbesítettek.¹³

Álláspontom szerint az ügyben vannak olyan körülmények, melyeket az Unió Bírósága nem vett kellő súllyal figyelembe az ügy eldöntésénél, és így részben megalapozatlan következtetésre jutott.

Ami a legnagyobb kétséget felveti az ügyben, az éppen a Bíróság által hivatkozott, a Rendelet 2. cikk 11. pontjának értelmezése, mely szerint a jogellenes elvitel megvalósulásának feltétele, hogy a gyermek közvetlenül elvitelét vagy visszatartását megelőzően a származási tagállamban rendelkezzen szokásos tartózkodási hellyel, valamint hogy az e tagállamban biztosított felügyeleti jog megsértése következzen be.

Az ügyben a Bíróság által is kimondottan *nem következett be jogellenes elvitel*, hanem az Írországban való tartózkodás csak azt követően vált jogellenes visszatartássá (az anya részéről), hogy a jogerős francia döntést követően az anya a gyermek Franciaországba történő viteléről nem gondoskodott.

Mindez pedig azt jelenti, hogy álláspontom szerint nem áll fenn a jogellenes visszatartás Rendelet által rögzített valamennyi feltétele.

A jogellenesség feltétele, mind a Rendelet, mind a Hágai Egyezmény¹⁴ alapján, hogy az olyan felügyeleti jogok gyakorlását sértse, amelyet a szülő abban a tagállamban szerzett, ahol a gyermek közvetlenül az elvitel vagy visszatartás előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett és a szülő a felügyeleti jogot közösen vagy önállóan ténylegesen gyakorolta.

Az ügyben nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény, hogy a gyermek elvitele nem volt jogellenes, a jogellenes visszatartás bekövetkezése előtt pedig 8 hónapot jogszerűen töltött édesanyjával egy attól eltérő tagállamban, mint amelyik a szülői felügyeleti jog kérdésében a

¹² A Bíróság C-376/14. PPU. sz. ügyben C. és M. között folyamatban lévő eljárásban 2014. október 9-én hozott ítélete 55. pont.

¹³ A Bíróság C-376/14. PPU. sz. ügyben C. és M. között folyamatban lévő eljárásban 2014. október 9-én hozott ítélete 67. pont.

¹⁴ A gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló 1980. október 25-i Hágai Egyezmény, az Egyesült Nemzetek Szerződéseinek Tára, 1343. kötet, 22514. sz. 3. cikk.

jogellenes visszatartást megelőzően határozott. Nehéz tehát a jogellenesség fennállását megítélni, mert ugyan fennáll az a feltétel, hogy a Franciaországban biztosított felügyeleti jogról szóló döntés megsértése következett be, de nem áll fenn az a feltétel, hogy a gyermek közvetlenül a visszatartás jogellenessé válását megelőzően a származási tagállamban (Franciaországban) rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel.

Eljárásjogi szempontból még támadhatóbbnak tartom az EuB azon érvelését, mely szerint ideiglenes jellegű volt az a határozat, melynek alapján az anya a gyermek tartózkodási helyét megváltoztatta. Ez a határozat ugyanis nem ideiglenes jellegű volt, hanem olyan elsőfokú határozat volt, amelynek a gyermekkel kapcsolatos döntései előzetesen, azaz fellebbezésre tekintet nélkül végrehajthatóak voltak.

Amit a Bíróság nagy súllyal vett figyelembe a döntésénél, a másodfokú eljárás folyamatban léte, ami nemcsak azért helytelen megközelítés, mert a gyermek elhelyezésével kapcsolatos részek előzetesen végrehajthatók voltak, hanem azért is, mert amikor az anya a gyermekkel együtt visszatelepült az állampolgársága szerinti országba, Írországra, nem volt kiszámítható és előre látható a másodfokú döntés tartalma: az éppen olyan eséllyel lehetett volna az elsőfokú ítéletet helybenhagyó, mint megváltoztató, vagy hatályon kívül helyező.

A másodfokú bíróság döntésének ismeretében, utólag egyszerű a Bíróság által elfogadott következtetésre jutni, de amikor az anya a másodfokú eljárás folyamatban léte alatt jogszerűen elhagyta Franciaországot a gyermekkel együtt, akkor a másodfokú bíróság döntésének az iránya, tartalma még nem volt prognosztizálható.

Mind a Rendelet preambulumban rögzített célokra figyelemmel, mind a hágai gyermekelviteli egyezmény céljaira figyelemmel az a véleményem, hogy az ügy érdemében döntő francia bíróság nem vette kellő súllyal figyelembe, hogy a gyermek, aki jogszerűen költözött édesanyjával Írországra egy előzetesen végrehajtható határozat alapján, már 8 hónapja életvitelszerűen ott élt, ami minimum indokolt alapot adott volna a Rendelet 15. cikkének, az ügy áttételének a tárgyalásra alkalmasabb bírósághoz történő alkalmazására.

Ennek hiányában, az ügyben jogerősen döntő francia másodfokú bíróságnak a gyermek huzamos írországi tartózkodását megfelelő súllyal figyelembe kellett volna venni akkor, amikor egy 5 éves gyermek elhelyezésének az esetleges megváltoztatásáról dönt.

Arra a kérdésre, hogy fennállnak-e a gyermek szokásos tartózkodási helye¹⁵ írországi fennállását megalapozó körülmények, álláspontom szerint egyértelmű igen a válasz, amely, mind az ott tartózkodás időtartamára, mind a gyermek életkorára tekintettel, a vonatkozó európai bírósági joggyakorlat kritériumai alapján fennáll.

Az Európai Bíróság által az ügyben is hivatkozott joggyakorlat szerint a szokásos tartózkodási hely fennálltának vizsgálatakor a gyermek valamelyik tagállamban való fizikai jelenlétén kívül más olyan tényezőkre is figyelemmel kell lenni, amelyek arra engednek következtetni, hogy ez a jelenlét semmiképpen sem ideiglenes vagy alkalmi jellegű, valamint hogy a gyermek tartózkodási helye annak a helynek felel meg, ahol a gyermek a szociális és családi környezetbe bizonyos mértékig beilleszkedett. E célból figyelembe kell venni különösen a család adott tagállam területén való tartózkodásának időtartamát, szabályszerűségét, az e tagállam területén való tartózkodás, illetve az e tagállamba való költözés körülményeit és indokait, a gyermek állampolgárságát, az iskoláztatás helyét és körülményeit, a

¹⁵ Lásd erre vonatkozóan: Wopera Zsuzsa: A szokásos tartózkodási hely meghatározásának kritériumai a határon átnyúló házassági- és szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben, in: Európai Jog, 2013. 2. szám, március 1-10. o. és ugyanő: A szokásos tartózkodási hely meghatározása a határon átnyúló tartási ügyekben és egyes hágai instrumentumok joggyakorlatában, in: Európai Jog, 2013. 3. szám, május 41-47. o.

nyelvismeretet, valamint a gyermeknek az említett államban kialakított családi és szociális kapcsolatait. A Bíróság megállapította továbbá, hogy a gyermek szokásos tartózkodási helyének áthelyezésére utalhat különösen a szülő vagy a szülők arra vonatkozó szándéka, hogy a gyermekkel együtt egy másik tagállamban telepedjenek le, ami például olyan külső körülményekben nyilvánulhat meg, mint az e tagállamban történő lakásszerzés vagy lakásbérlet.¹⁶

4. Lett volna-e lehetőség a Rendelet 15. cikkének, az áttételre vonatkozó szabályok alkalmazására a szülői felügyeleti jog tárgyában másodfokon döntő bíróságnak tekintettel a gyermek írországi tartózkodási helyére?

A Rendelet 8. cikke szerint egy tagállam bíróságai akkor rendelkeznek joghatósággal egy gyermek feletti szülői felelősségre vonatkozó ügyben, ha a gyermek a bíróság megkeresésékor az adott tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

A 8. cikk értelmében a gyermeknek a kérelem benyújtásakor kell szokásos tartózkodási hellyel rendelkeznie az adott tagállamban. Ha az eljárás folyamán később jogszerűen változik a tartózkodási helye, mert pl. a szülői felügyeletet gyakorló szülővel elköltözik egy másik tagállamba, ez önmagában a joghatóságban bekövetkező változást nem eredményez, de alapot adhat a Rendelet 15. cikke szerinti „áttétel” alkalmazására.

Ez akkor indokolt, ha a szülői felelősséggel kapcsolatos perre a Rendelet alapján joghatósággal rendelkező bíróság úgy ítéli meg, hogy egy másik tagállam bírósága, amelyhez a gyermeket szoros kapcsolat fűzi alkalmasabb az ügy egészének, vagy egy részének tárgyalására.¹⁷

Az ügy áttételére sor kerülhet az egyik fél kérelmére; vagy a bíróság hivatalból indítványára; vagy egy másik olyan tagállam bíróságától származó kérelem esetén, amelyhez a gyermeket szoros kötelék fűzi.¹⁸

Az „áttétel” akkor igazán indokolt, ha az ügy egyedi körülményeire tekintettel ez szolgálja legjobban a gyermek érdekeit; ezt a szempontot mindkét érintett bíróságnak vizsgálnia kell. Ez alapján az ír bíróságnak kérelmezni kellett volna az eljárás áttételét Írországba.

5. Volt-e joghatósága a niort-i elsőfokú családjogi bíróságnak a gyermekre vonatkozó kizárólagos szülői felügyeleti jog tárgyában történő eljárásra 2013. március 31-én, akkor, amikor a gyermek már 9 hónapja Írországból élt, és jogerősen befejeződött a szülők közötti családjogi per a bordeaux-i másodfokú bíróság előtt?

¹⁶ A Bíróság 2009. április 2-i ítélete „A” által indított eljárásban (C-523/07. sz. ügy). EBHT 2009 I-02805. 40-44. pont és Barbara Mercredi kontra Richard Chaffe C-497/10. PPU. sz. ügyben 2010. december 22-én hozott ítélet. EBHT 2010 I-14309. 50. pont.

¹⁷ Ennek a lehetőségnek egy uniós normában történő megengedése nem más, mint az angolszász jogból ismert forum non conveniens doktrína alkalmazása, mely a szülői felelősség terén kialakított joghatósági szabályok rugalmasságát példázza.

¹⁸ A 15. cikk (3) bekezdése azt is meghatározza (kimerítő jelleggel), hogy mikor állapítható meg, hogy egy gyermeket szoros kapcsolat fűz egy másik államhoz. A gyermek akkor tekintendő úgy, mint akit szoros kötelék fűz valamely tagállamhoz, amennyiben az adott tagállam:

- a) vált a gyermek szokásos tartózkodási helyévé azt követően, hogy a Rendelet 8. cikke alapján a bíróságot megkeresték; vagy
- b) a gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye; vagy
- c) a gyermek állampolgársága szerinti hely; vagy
- d) a szülői felelősség jogosultjának szokásos tartózkodási helye; vagy
- e) az a hely, ahol a gyermek vagyona található, és az ügy a gyermek védelmét szolgáló intézkedésekre vonatkozik e vagyon kezelésével, megóvásával vagy rendelkezésre bocsátásával kapcsolatban.

A Rendelet 8. cikke szerint egy tagállam bíróságai akkor rendelkeznek joghatósággal egy gyermek feletti szülői felelősségre vonatkozó ügyben, ha a gyermek a bíróság megkeresésékor az adott tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

Amennyiben elfogadjuk azt az érvelést, mely szerint a gyermek megalapozta szokásos tartózkodási helyét Írországbán, akkor a válasz egyértelműen nemleges. A francia bíróság vélhetően a Rendelet 10. cikkének *perpetuatio fori-ra* vonatkozó szakaszára alapította joghatóságát, mely szerint a gyermek jogellenes elvitele vagy visszatartása esetében azon tagállam bíróságai, amelyben az elvitelt vagy visszatartást közvetlenül megelőzően a gyermek szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett, *mindaddig megtartják joghatóságukat*, amíg a gyermek másik tagállamban szokásos tartózkodási helyet nem szerez, és (...).

Esetünkben azonban a gyermek a jogellenes visszatartást közvetlenül megelőzően Írországbán tartózkodott.

Összegzés

Az Európai Unió Bírósága végül olyan értelemben nyitva hagyta az elemzett ügyben a döntést, hogy megállapította, hogy a visszavitel iránti kérelem tárgyában határozó ír bíróságnak a feladata annak vizsgálata, hogy a gyermek közvetlenül az állítólagos jogellenes elvitelt vagy visszatartást megelőzően a származási tagállamban rendelkezett-e szokásos tartózkodási hellyel. Ha az nyer megállapítást, hogy a gyermek ebben az időpontban már nem a származási tagállamban rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel, az e rendelkezésre alapított visszavitel iránti kérelmet elutasító határozatot kell meghozni.¹⁹ Nincs kétségem afelől, hogy hogyan döntött az ír bíróság. Ez

A tanulmányban elemzett ügy megállapításai azért fontosak, mert az utóbbi időszakban több olyan eset is az Európai Bíróság elé került, ahol hasonló tényállási elemek jutottak jelentőséghez: jogszerű elvitel utóbb jogellenesként történő értékelése, és annak eljárási következményei, így pl. a 2015. január 9-én kihirdetett C-498/14. PPU. sz. ügyben David Bradbrooke és Anna Aleksandrowicz között.

¹⁹ A Bíróság C-376/14. PPU. sz. ügyben C. és M. között folyamatban lévő eljárásban 2014. október 9-én hozott ítélete 69. pont.